

טיפוח ישראל - למי?

יונתן אמיר - מושב היוגב
gajoamir@walla.com

עיסוקו של הרפתן ברפת מתפרשת על מגוון רחב של נושאים כמו חליבה, הזנה, שיפורים ממשקיים וביניהם נמצא גם נושא הטיפוח. כאשר בראש הדאגות היכולת להתפרנס

כיצד נעשה הטיפול הישראלי? מי קובע את היעדים לטיפול? מהי המעורבות של הרפתנים בתהליך הטיפול?

כרפתן, אני רואה מול עיניי מערכת טיפוח סגורה, שמונה מספר בעלי מקצוע בעלי אג'נדה, אינטרסים וכוון טיפוח ברור וקבוע. המערכת אמנם קוראת לכל בעל עניין להופיע ולהשפיע בוועדת הטיפוח, אך קריאה כזו היא רק מן השפה אל החוץ, כוח השפעה של הרפתן, כאורח לרגע, על החלטות הוועדה שכל הנתונים כבר עברו עיבוד, קטנה ביותר.

אבסורד נוסף, שגיליתי לאחרונה, הוא מקור הנתונים שבהם משתמשת הוועדה לקביעת כווני הטיפוח. הנתונים המשמשים את ועדת הטיפוח מתקבלים מהשטח, מביקורות החלב. אך האם זה כולל את כל המשקים, ביקורות החלב בבסיס הנתונים לוועדה, להבנתי לא. בשיחות שערכתי עם אנשים שונים בענף התקבל הרושם שרק נתונים שמגיעים מרפתות שבהן "מבקר משקים" דוגם את החלב בביקורת, משמשים את הוועדה. הסיבה שניתנה לי היא, כי מערכת ספר העדר נותנת תוקף רק לנתוני דוגם החלב ולא לנתונים המופקים על ידי הרפתן. לפיכך, הנתונים המגיעים לידיעת הוועדה הם למעשה, רק נתונים ממשקים גדולים קיבוציים ושיתופיים. מכאן שכווני הטיפוח שבונה הוועדה מתאימים רק למשקים כאלו ולא למשקים קטנים, שלגביהם אין לוועדה נתונים מלאים.

כאשר אני בא בטענות שהטיפול הישראלי אינו מתאים לרפת הפרטית שלי, מערכת הטיפול פותרת אותי בתשובות, שעליי לבצע שינויים ממשקיים וניהוליים ברפת וששינויים בטיפול לא יועילו. אני טוען אחרת, לדעתי הגיע הזמן שהמערכת תתחיל לעבוד למען הרפתן ולא להיפך. לדעתי האנשים המצוינים במערכת הטיפול המתפרנסים מהרפתן ולא מהרפת,

2 בואי לעסוק בנושא הטיפוח בעדר הפרות שלי, אני מתייעץ עם גורמים שונים מכל רחבי הענף. לכל אחד מהיועצים יש דעה משלו, אינטרס משלו, אג'נדה משלו לגבי כווני הטיפוח המיטיביים לעדר (הרפת) שלי. ברור שכל יועץ, בטוח בכוון הטיפוח שלו, ובטוח עוד יותר שדעתו של היועץ האחר פחות טובה.

לאחר שעיבדתי את כל העצות והדעות השונות הגעתי למסקנה, שיש "בגדול" שתי דרכים לטיפול העדר:

- האחת - להשתמש בדרך הטיפול של העדר הישראלי, כפי שניתנת באמצעות המלצות שיאון (ועדת טיפוח),
- השנייה - דרך טיפוח פרטית שעליי לבנות באופן אישי, לעדר שלי, בהתאם לצרכיי, כפי שאני רואה אותם.

קיימת טענה בענף החלב כי "לכל דפת יש את האמת שלה". טענה זו קבילה בהרבה תחומים ברפת ובין השאר, גם בטיפוח. אם אנו מסכימים לטענה זו, הרי זה לא הגיוני שכל הרפתות בארץ מיישרות קו עם טיפוח מסוים שמתאים אולי לרפת ממוצעת וירטואלית. ברור שכל רפת צריכה לייצר לעצמה קו טיפוח המתאים לאמתות, לצרכים ולנוהלי העבודה שלה.

לדוגמה נושא **מבנה עטין**, נושא שהוא בעל חשיבות גבוהה יותר, באופן יחסי, ברפתות רובוטיות מאשר ברפתות שבהן יש מכון חליבה רגיל. או נושא **ההישרדות** (המלטה קלה, פוריות וכו') שהוא נושא קריטי ברפתות מושביות קטנות, שבהן כל פרה היא אחוז ניכר מכלל העדר, לעומת רפתות ענק קיבוציות ושיתופיות, ששם כל פרה היא אחוז קטן יותר מן העדר. וקיימות כמובן דוגמאות נוספות.

נורית בתו של יונתן נותנת קצב ושירה למשתתפי הצעדה

יונתן אמיר בצעדת ירושלים

הישראלים והפרים הבין-לאומיים ויותר הסתכלות על צורכי הרפתן הישראלי כדי לשפר את מצבו.

מוגש כחומר למחשבה לאנשים המצוינים המנהלים את הטיפוח "הישראלי"

צריכים לצאת אל השטח, ללמוד מחדש את צורכי הרפתות והרפתנים השונים. וליצור מגוון רחב של יעדי טיפוח ולא רק לקו טיפוח אחיד ויחיד, המתאים לרפתות מסוג מסוים.

במכתבו של יונתן אמיר יש קביעות שמהוות אתגר למערכת הטיפול בישראל ולצורת עבודתה. העברתי את מכתבו לאנשי הטיפול ולהלן תגובתם של אנשי ספר העדר והמנהל המקצועי של שיאון. ■

לסיכום, כמו שמחיר המטרה מבוסס על סקר ארצי שלוקח בחשבון את השונוות בין הרפתות, כך גם הטיפול הישראלי צריך לקחת בחשבון את השונוות בין צורכי וסוגי הרפתות. פחות השוואות בין מיקום הפרים

האומנם פרות עם ביקורת חלב עצמית "לא נחשבות"?

תשובת מערכת ספר העדר בהתאחדות מגדלי בקר

נתוני ביקורת חלב שמבוצעת ע"י הרפתן נקלטים במערכת ספר העדר. לכל הפרות מחושבים אומדני ההורשה לכל התכונות על בסיס הביקורת ודיווחי הרפתן. **שליפת פרות עתודה מתבצעת לפי קריטריון אינדקס טיפוח בלבד ואינה קשורה לאופן ביצוע ביקורת החלב**

טבלה 1. רשימת פרים הנמצאים בטבלת פרים ילידי 2005 ועד 2011 במשקים המבצעים ביקורת חלב עצמית (ללא מבקר)

מספר פר	שם פר	משק	יישוב	שנת לידה	מספר פר	שם פר	משק	יישוב	שנת לידה
7397	ג'קי	שמיר אליהו	ארבל	2005	7490	קגומה	א.א.א.	כנף	2006
7407	סיטי	בן יוסף יעלה	גבעת יואב	2005	7491	קנסי	יריב שותפות	כפר יהושע	2006
7417	אברטון	יריב שותפות	כפר יהושע	2005	7493	רסד	אברמוביץ יצחק	רמת צבי	2006
7418	בלמי	וילדר אליעזר	כפר יהושע	2005	7540	אספן	יריב שותפות	כפר יהושע	2007
7423	ג'רמי	וילדר אליעזר	כפר יהושע	2006	7568	רגש	אברמוביץ יצחק	רמת צבי	2007
7432	לורווה	בולטינסקי אמנון	כפר ויתקין	2005	7594	סיישל	ישראלי יאיר	כפר יהושע	2007
7438	מלדיני	וילדר אליעזר	כפר יהושע	2005	7604	שעון	סקורצרו דוד	אמץ	2008
7445	רוד	כץ רענן	באר טוביה	2006	7610	בימבה	היידמן שאול	היוגב	2008
7463	טראש	אברמוביץ יצחק	רמת צבי	2006	7616	סטייסי	פורת יצחק	כפר ויתקין	2008
7488	קינסשה	קוזקרו אבי	בית הלל	2006	7617	ליבידו	יריב שותפות	כפר יהושע	2008
7638	אסיה	יריב שותפות	כפר יהושע	2008	7740	באג	קליין מנחם	בארותיים	2010
7640	קובי	יריב שותפות	כפר יהושע	2008	7743	דסור	פורת יצחק	כפר ויתקין	2010
7641	בולמי	כץ ג. -לויין****	באר טוביה	2008	7776	דגרסי	נבו רמי	כפר יהושע	2010
7657	קומי	פרום ברוך	היוגב	2008	7786	מקדו	בולטינסקי אמנון	כפר ויתקין	2010
7679	סטרט	יריב שותפות	כפר יהושע	2009	7800	דאור	שטראוס דב ובניו	יקנעם	2011
7688	קורנול	גואטה עמוס ראובן	בן זכאי	2009	7804	דימה	ארבל זיו	כפר יחזקאל	2011
7701	דומו	כהן ידיד	כפר ביאליק	2009	7813	מיקסר	זימן יואב וברכה	בית יצחק	2011
7704	טופי	אברמוביץ יצחק	רמת צבי	2009	7833	ציקור	יריב שותפות	כפר יהושע	2011
7720	סאמור	משקי הורביץ	כפר ורבורג	2009	7841	דקירי	אילן מאס	קדמת צבי	2011
7739	אכפיר	יריב שותפות	כפר יהושע	2010	7861	מנג'ט	לנדאו שמואל	רמת צבי	2011
					7867	סילון	יריב שותפות	כפר יהושע	2011

בסיס הנתונים של ספר העדר מכיל פרות חיות משנת 1985 ואילך. מתחילת שנות ה-90 כל הפרות בביקורת חלב נבדקו לאחוז חלבון. כל הפרות במגזר השיטופי נמצאות בביקורת חלב מראשית הקמת בסיס הנתונים. במגזר המשפחתי התמונה שונה. בשנת 1990 היו בביקורת חלב 57,850 פרות במגזר השיטופי ו-17,190 במשפחתי (23%). בשנת 2012 - 68,294 פרות בשיטופי ו-39,442 במשפחתי (37%), מתוכם 8,628 פרות עם מבקר חלב.

לסיכום

נתוני ביקורת חלב המבוצעת ע"י הרפתן נקלטים במערכת ספר העדר. לכל הפרות מחושבים אומדני ההורשה לכל התכונות על בסיס הביקורת ודיווחי הרפתן. שלילת פרות עתודה מתבצעת לפי קריטריון אינדקס טיפוח בלבד ואינה קשורה לאופן ביצוע ביקורת החלב. ■

בהתייחס לפסקה במאמר "אבסורד נוסף, שגיליתי לאחרונה, הוא מקור הנתונים שבהם משתמשת הוועדה..."

מערכת ספר העדר מגדירה את פרות העתודה לאחר כל מבחן הפריים. הקריטריון היחיד: ערך אומדן הורשה לאינדקס הטיפוח הגבוה מעל סף.

בסך הכול 41 פריים במשקים ללא מבקר חלב, לעומת 309 במשקים עם מבקר - 12%. נזכיר שבכ-46 משקים משפחתיים, עם יותר מ-120 פרות למשק, מבוצעת ביקורת החלב ע"י מבקר חלב.

בחישוב אומדני הורשה של פריים ופרות קיימת חשיבות גבוהה לידיעת אילן היוחסין. במשקים הנמצאים בביקורת חלב תקופת זמן ארוכה, קיים אילן יוחסין מלא (לפחות 4 דורות) וחשוב אומדני הורשה מבוסס על תוצאות הפרה בביקורת חלב.

יעדי הטיפוח והדרכים להשגתם תשובת יואל זרון, מנהל מקצועי של שיאון למאמרו של יונתן אמיר

ההתקדמות הגנטית בשני העשורים האחרונים היא מרשימה והביאה יתרון כספי רב לרפתן הישראלי. למרות שלל התחושות של מספר אנשים הרי העובדות הן המזכרות

להלן תגובתי למספר נקודות שעולות בכתבה
"מערכת טיפוח סגורה, שמונה מספר בעלי מקצוע בעלי אג'נדה, אינטרסים
וכוון טיפוח ברור וקבוע...."

שיחות רבות מתנהלות עם רפתנים בדרכים שונות. בכינוסים, בביקורי משק, בתקשורת הכתובה, בוועדות. דלתות "בעלי המקצוע" פתוחות כל הזמן. מדינת ישראל הייתה וגם תמשיך להיות דוגמה לקשר חם וטוב, שנקי מאינטרסים אישיים שקיים בין הרפתנים למערכת המקצועית המרכזית. מרבית הרעיונות מגיעים מהשטח ודיונים מסודרים ברעיונות אלו מתקיימים בוועדות השונות. לראיה, כל מספר שנים משתנה אינדקס הטיפוח שלנו וזאת בשל גורמים סיבתיים וכלכליים המשפיעים על השיקולים של כולנו.

"כוח השפעה של הרפתן, כאורח לרגע, על החלטות הוועדה שכל הנתונים
כבר עברו עיבוד, קטנה ביותר."

● **כוחו של הרפתן** - בדיונים המסודרים המתנהלים, מעת לעת, בהיבטים המקצועיים של הטיפוח, קולו של הרפתן נשמע ומשפיע. לדוגמה:

הטיפוח, הנו כלי חשוב המשפיע לאורך זמן, על צביונה של הפרה הנחלת ברפת. עד מהפכת הג'נומיק, מערכות הטיפוח בבקר לחלב, בכל העולם, נשענו על מבחן הצאצאים של הפריים, על פי נתונים המגיעים מהשטח. ככל שנתונים אלו מהימנים יותר, ופיזורם במספר רפתות רב יותר, איכות הדוחות הגנטיים למערכת הטיפוח ולרפתנים, משתפרת. כשמתבוננים סביב, למרבית המדינות המטפחות את הגזע המרכזי לחלב, ההולשטיין, יש מערכת טיפוחית אחת. הגם, שלעתים, יש מספר חברות הזרעה באותה המדינה, המתחרות על מתן שירותי ההזרעה לרפתות - כולם שואבים את נתוניהם ממערכות טיפוח מרכזיות המנתחות את הנתונים. מערכות הטיפוח המרכזיות, מתבססות על אינדקסי טיפוח המורכבים ממספר תכונות הנחלקות לשלוש קבוצות עיקריות: תכונות ייצור, תכונות משנה (סת"ס, בריאות, הישרדות, פוריות, קצב חליבה, טמפרמנט, התמדה, אופן המלטה), תכונות שיפוט גופני.

הטיפוח, חייב להיות בצמוד ליעדים הכלכליים של הרפתנים. מערכת טיפוח המתנתקת מהם, תבחר פריים אשר הרפתנים בסופו של דבר, לא ישתמשו בהם. אשר על כך, קביעת יעדים המתורגמים בסופו של דבר לאינדקס טיפוח נעשית בעבודה משותפת עם הרפתנים.

הפרות שלו. ישנם רפתנים, אשר בוחרים להשתמש בפרים שאינם נמצאים ב"לוח הפרים". שיאון מבצעת את מדיניות ועדת הטיפול בשטח, אולם כל רפתן ורפתן יכול לבחור לו מרשימות ארוכות מאוד הנמצאות ב"נטע" או בפרי יבוא, את מגוון הפרים שהוא חושב לעבוד אתם ברפת שלו. בעבר, יונתן היה אחד הרפתנים שבחר להזריע עם פרי הולשטיין ישראלים שאינם נמצאים בלוח הפרים.

- **ביקורים בשטח** – נציגי שיאון נמצאים ברפתות והקשר אף מתהדק וגדל בהיכנסו של **יונן דותן** למערך ההדרכה. אנו רואים בזאת חשיבות גבוהה ולמרות התחושה המבוטאת בדבריו של יונתן.. **"שהמערכת תתחיל לעבוד למען הרפתן ולא להפך... צריכים לצאת אל השטח, ללמוד מחדש את צורכי הרפתות והרפתנים השונים"**. אנו נשאף להגביר ולבקר אולם אין זו ערובה לשינוי אינדקס הטיפול חדשות לבקרים.

לסכום

ההתקדמות הגנטית בשני העשורים האחרונים היא מרשימה והביאה יתרון כספי רב לרפתן הישראלי. למרות שלל התחושות של מספר אנשים הרי העובדות הן המדברות:

- **תכונות ייצור**: התקדמות גנטית של 1,150 ק"ג חלב שבתוכו תוספת רכיבים של 0.16% שומן ו-0.25% חלבון
- **תכונות משנה**: התקדמות גנטית של 0.3 בסט"ס, 1.4% בפוריות בנות, 350 ימים תוספת להישרדות הפרות בעדר. אופן ההמלטה – תכונה חדשה שביטוייה יבוא בשנים הקרובות.
- **שיפוט גופני**: למרות שאינו נמצא כרכיב באינדקס הטיפול ישנה התקדמות של 0.5 נקודות לשנה. כלומר ממוצע השווה ל-100 יהיה 102.5 לאחר 5 שנים. ■

תכונת פוריות הבנות, הובאה על ידי "בעלי המקצוע" בצורה מסודרת להכנסתה לאינדקס הטיפול כבר בשנת 1996. הרפתנים הביעו את קולם בוועדה ודחו את ההצעה, מחשש שתהייה פגיעה בהתקדמות תכונות הייצור. רק בשנת 2001 נכנסה תכונה זו לאינדקס. איננו יושבים בוועדות השונות משני צדי המתרס, התחושה היא בדיוק הפוכה. הערכה והדדיות של רעיונות המשתלבים בסופו של דבר לבניית אינדקס טיפוח התואם את רוח הזמן, השתנות התנאים הכלכליים והסביבתיים והשפעת התכונות עליהם.

- **נתונים שעברו עיבוד** – כל נתון מקצועי בנושא אינדקס הטיפול, מתבסס על עיבוד נתונים מסודר ומציג את ההתקדמות הגנטית לאופק של 10 שנים. יש לזכור שכל החלטה משפיעה על העדר בטווחים רחוקים, לעומת שינוי ממשקי המביא תוצאות (שליליות או חיוביות) מהירות ואף לעתים מיידיות. מכאן שהאחריות של ועדת טיפוח גדולה, והנתונים חייבים לעבור עיבוד מקצועי כך שיביעו בצורה הנכונה ביותר את ההתקדמות. אינני רוצה להאמין שיונתן, במאמרו, מקשר את המושג "עיבוד" להטיה כזו או אחרת של הנתונים לפי "אג'נדה ואינטרסים" של "בעלי מקצוע".....חס וחלילה.
- **בחירת הפרים** – בסופה של כל ועדת טיפוח, מצביעים על קבלתו או דחייתו של כל עגל ועגל למערכת הטיפול. הדמוקרטיה והפולרליזם, בזמן ההצבעה, גבוהה מאוד. לא פעם ולא פעמיים, מצביעים רפתנים בוועדה, לפי שיקוליהם הם, בניגוד גמור לדעתם של "בעלי המקצוע". האם נכון לעשות כך? האם מקצועי לעשות כך? גם על כך היו דיונים בוועדה והתקבלה ההחלטה שדעתם של הרבים בוועדה, היא הקובעת.
- **המלצת שיאון** – כשמה כן היא. זו רק המלצה. כל רפתן ורפתן יכול לבחור לעצמו את בחירת הפרים ואת אחוז השימוש שלהם בהזרעת

ועדת טיפוח בהתלבטות

